

magna clade muletati estis, magnus enim Ahod ille A ambidexter vobis occubuit. Occubuit ille qui utraque manu pro dextera utebatur, Israeliticæ gentis ductor egregius: occubuit, inquam, qui potens erat et industrius, et prona voluntate reddere quæ sunt Cæsaris Cæsari, et Deo quæ sunt Dei. Non tibi, o imperialis majestas! non tibi cito consurget alia columna, cui tam fiducialiter inniti queas. Hic te quidem non solum divitiis et prudentiæ sæculari, sed quod utroque majus est, sanctitate suffulsit. Sanctitate, inquam, et virtutum meritis imperatorem pariter et imperium sublevavit, justitia enim et sanctitas in dextera ejus. Non parva res acta est, non parva hæc mutatio in Ecclesia Dei; non ergo leviter ferenda talis viri mors. Ubi amodo tale ingenium, talem prudentiam, talem bonitatem inveniemus?

Sed redeamus ad monachos, redeamus ad populum spiritualem, detrimenta illorum lamenta nobis faciunt. Quid fiet de illis? quid fiet de monachis et pauperibus, qui ad has manus spectare consueverant? Lugetis, video, et fletis Ottonem nostrum, et certe non immerito; vobis enim ille occubuit, vobis ablatus est. Vos nempe, o monachi! specialiter populus pascuæ ejus et oves manus ejus. Hic profecto erat, qui de abundantia divitum hujus mundi vestram supplere sollicitus fuit inopiam.

Hic magno auctoritatis exemplo gloriari solebat dicens: « Spolians Ægyptios ditavi Hebræos. » Nam revera sancte ac religiose multa sæcularibus extorsit, quibus penuriam sublevaret spiritualium. Sancta et religiosa fraude, ut ita dicam, divites circumveniebat, ut eleemosynas facerent, quandoque non cogitatas; argumentosus enim erat in lucris divinis, nam et manus Domini cum eo erat. O quam multos divites cum suis omnibus divitiis ad spirituales vi-

tam trajecit? Quidquid personarum, quidquid rerum vel operum sæculo auferre potuit, Deo aptavit pietatis ac misericordiæ obtentu. Quid multa? Misericordia ejus super omnia opera ejus, misericordia Dei ante oculos ejus semper fuit.

Orate ergo, fratres dilectissimi, orate attentius, ut et ipse hodie misericordiam consequatur. Orate, ut illa beatissima anima quam credidit, quam speravit, quam dilexit, reipsa Dei misericordiam hodie percipiat. Equidem non surdis auribus illud evangelicum accepit: « Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur; » et: « Estote misericordes sicut et Pater vester misericors est. » Nullus autem misericors esse potest, qui non et humilis fuit, omnis ergo misericors et humilis est: unde bene

B inferre possumus, quod veram et coram Deo probatam habuit humilitatem spiritus ejus, qui tantæ misericordiæ exstitit. Interventu ergo beatæ Dei Genitricis Mariæ, cui semper devotus fuit, interventu beati Michaelis archangeli, cujus ecclesiæ reparator et sublimator hodie conspicitur, quem patronum et servatorem et corpori et animæ suæ delegit; interventuque omnium beatorum spirituum spiritus ejus divinam misericordiam consequatur: ipsorum, inquam, atque omnium sanctorum suorum meritis, si uspiam, sicut est humanæ fragilitatis, tanta ejus opera, tantæ ipsius miseraciones et benefacta, humana laude vel humanæ laudis intentione titillata sunt vel maculata; nihil enim satis purum coram summo iudice; rogate, quæso, rogate attentius; oremus omnes pariter ut hoc abolere, hoc tollere dignetur ipse qui tollit peccata mundi, Agnus Dei Dominus noster Jesus Christus, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus in sæcula sæculorum.

ANNALES BABENBERGENSES, ENSDORFENSES,

AUGUSTANI MINORES.

(PERTZ, *Monumenta Germaniæ historica*, Script. tom X, p. 1.)

Heimo presbyter, cœnobii Sancti Michaelis Babenbergensis monachus (1175'), vir scriptis inter æquales clarus et Ottoni episcopo ut dicunt charus, a Berihardo episcopo primo Pomeranorum apostolo edoctus, anno 1155 chronographiam edidit, qua computationem temporum inde ab initio mundi ad suam usque ætatem emendaret. Rebus sextæ ætatis referendis cyclos pascha'es adhibuit, quibus notitias ad sua usque tempora ex Berhardo præcipue et annalibus Wirzeburgensibus excerpta ascripsit. Cyclos ipsos usque ad an. 1595 produxit, Qua de re ita fatur: « Denique a passione Domini usque in annum Domini 1155, qui est decimus regni Lotharii III, transierunt lunares cicli 59 et 15 anni, cicli solares 40 et 16 anni, cicli magni pascales duo

(1175') Ipse Burcardum monachum Sancti Michaelis, cui librum inscripsit, fratrem et copresbyterum vocat. Andreas Lang, abbas ipsius cœnobii, in vitis sanctorum ordinis sancti Benedicti inter codices bibliothecæ regiæ Bambergensis n. 57 Heimonem monasterio ipsi vindicat (Jäck Beschreibung der Handschriften, etc. T. I, p. 40; t. II, p. xiii), in chronico tamen cœnobii sui cod. n. 58 (Jäck l. c. p. 41; II, p. xiii) et in Vita Ottonis episcopi aond Ludewig

D p. 465 canonicum Sancti Jacobi extra muros civitatis fuisse scribit. Cui consentire videtur catalogus librorum ab Hermanno abbate, qui a. 1125-1147 scripsit, bibliothecæ Sancti Michaelis illatorum; recensetur enim loco 85° Heimonis presbyteri in ecclesia S. Jacobi extra muros Bambergæ, consideratio annorum sæculi et Christi Jesu scripta a. 1155. Vid. Jäck und Heller Beiträge zur Literaturgeschichte a. 1825, p. 1, pag. xxx.

et 72 anni, cicli indictionum a nativitate Christi 77 et anni 13. Cæterum ultra hunc annum adjeci 460 annos adhuc forte futuros ad completionem tertii magni cicli paschalis, in quibus successuræ posteritati statum futurorum temporum discere et assignare relinquo; suppliciter rogans omnes ista lecturos, ut mei peccatoris humilisque presbiteri Heimonis, qui hæc qualiacunque non ad novitatis ostentationem, sed ad veritatis investigationem et juniorum excitationem elaboravi, dignentur apud Dominum Jesum Christum in bono reminisci.

In fine cycli addit:

Sic finitur tertius magnus paschalis cyclus a passione Domini. Post ejus completionem, si cui forte tunc placuerit, superaddat illi, quantum sibi collibuerit. — Et tu, frater dilectissime Burcarde, ne cesses orare pro me, ut efreptus de lacu miseræ et de luto fecis mundanæ, hujus regni et societatis sanctorum particeps fieri merear.

Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci.

Liber, defuncto post quadriennium Heimone, bibliothecæ Sancti Michaelis illatus, ibique per quadraginta circiter annos adnotationibus historicis auctus est, sed hodie latet. Exstant tamen alii duo codices, quorum

1) *Alter ex Babenbergensi circa annum 1180 descriptus, in monasterio a sancto Ottone Babenbergensi episcopo condito (176) Ensdorfensi, ad Vilsam fluvium prope Ambergam sito, per tria saltem sæcula servatus notisque historicis auctus est, deinde in Maurimonasterium prope Tabernas translatus, hodie in bibliotheca universitatis Argentoratensis servatur, ubi eum an. 1841 evolvi.*

2) *Alter regius Monacensis inter Latinos in folio majore numero 2 signatus, ante aliquot sæcula ex Augustensi ecclesia bibliothecæ electorali Bavaricæ illatus esse videtur; siquidem continuationem Heimonis Augustanam quam infra edituri sumus, prætereque annales Augustanos tomo scriptorum tertio primum in lucem protolos exhibet. Evolvi eum an. 1835. Quibus ita usus sum, ut ex chronographia Heimonis usque ad exitum sæculi undecimi paucis tantum notitiis propositis, reliquis usque ad an. 1135 omnes, tum annales Babenbergenses et Ensdorfenses, ultimo, vero loco Augustanos sisterem, quibus ad reliquos Sueviæ annales transitus paratur.*

EX CHRONOGRAPHIA HEIMONIS.

I. — EX CODICE ENSDORFENSI.

1006.¹ Episcopium Babenberg a rege Heinrico secundo² constituitur, Eberhardus ibi primus episcopus preficitur [cf. Ann. Witzburg.].

1012. Domus sancti Petri et sancti Georgii Babenberg dedicatur.

1040. Eberhardus primus episcopus Babenberg obiit.

1096.³ Facta⁴ est expeditio contra⁵ Sarracenos sub duce⁶ Gotfrido de Loven.

1098. Capta⁷ est Jerusalem.

1100. [Hoc anno ordo sancti Bernhardi sumpsit initium manu sæc. XIV.]

Paschalis secundus papa 161⁸ sedit annis 19. Hic pium Ottonem consecravit 4. Idus Maii in sancta die pentecostes, et pallium ei cum aliis privilegiis dedit.

1106. Heinricus quartus imperator obiit. Cui successit filius ejus Heinricus quintus, et regnavit post eum annis 20.

¹ *Hic subjicere juvat duas notas historicas ex eodem codice fol. 89 depromptas, atque sæculo XII conscriptas: Conradus subdiaconus vir jocundus et amabilis, miro quodam et incomparabili ingenio præditus, gravi languore paralysis per aliquod tempus in membris debilitatus, et circa finem a catholicis viris æcclesiæ reconciliatus, præsentis vitæ cursum in senectute bona 1122⁹ 3 Kal. Februar. consummavit, pro cujus animæ remedio fideles quique humanæ fragilitatis memores assiduas preces effundite coram Domino.*

Engilger Augustensis æcclesiæ canonicus in Lateranensi æcclesia presbyter ordinatus, utpotè vere catholicus, propter instantem persecutionem Constantiam sese contulit, ubi æcclesiæ membra sub Uodalrico antistite catholicæ fidei fideli defensore magis videbantur tuta et heu 1121⁹. 4 Non. Julii ex hujus vitæ peregrinatione in vera confessione vitam finivit.

VARIÆ LECTIONES.

¹ *sæculo X. notavi e. g. 915. Laudo papa 123¹⁰ sedit menses 5 et post eum Leo VI sedit menses 2. Deinde Johannes, X. sedit annos 14 menses 2.—920 Heinricus primus regnavit a. 17. ² cundo supplivi. ³ errore ductus hæc anno 1092 adscripsit, cujus ad latus annus mundi VCXVI habetur. ⁴ Fa supplivi. ⁵ cont supplivi. ⁶ du supplivi. ⁷ ca supplivi. ⁸ notæ annorum 1121, 1124, asterisco uno insignes, interpolatori sæculi XII. Ensdorfensi debentur. ⁹ aut 1123 (?) ¹⁰ Ex anterioribus Boehmerus nosier quocum hæc Monachii exscripsi ista notavit: 955. Ungari juxta Augustam Alemanniæ urbem immensa cede necantur. — 1001. Heinricus secundus regnavit annos 23, menses 5.*

NOTÆ.

(176) Ottonis chartam a. 1159 vide in Ussermann episcopatus Bambergensis cod. prob. p. 87 — Andrea Lang Vita Ottonis lib. 1, c. 29, p. 423.

constituitur, et Eberhardus ibi primus episcopus A cessit filius ejus Henricus quintus, et regnavit post eum annis 20.

1012. Domus sancti Petri et sancti Georgii Babenberg dedicatur.

1024. Henricus secundus imperator obiit 2. Idus Julii, cui successit Kounradus 7. Idus Septembris, et regnavit annos fere 15.

1039. Chunigunt imperatrix uxor Henrici secundi obiit 5. Nonas Marcii. Eodem anno Chounradus imperator obiit 2. Nonas Junii, cui successit filius ejus Henricus tercius, et regnavit annos 17.

1056. Henricus tercius imperator obiit 3. Nonas Octobris, et filius ejus Henricus quartus regnavit annos 50.

1099. Hoc anno prior expeditio Jerosolimitana facta est a Gofredo duce Philandriæ, multisque B Franciæ et Teutonicæ principibus, unde quidam :

Anno milleno centeno sed minus uno

Jerusalem Franci capiunt virtute potenti.

1105. Henricus rex, filius Henrici quarti imperatoris, contra patrem armatur : ubique luctus et pavor.

1106. Henricus quartus imperator obiit, cui suc-

cessit filius ejus Henricus quintus, et regnavit post eum annis 20.

1108. Henricus rex adhuc puer, Italiam indeque Romam cum maximo exercitu intrans, Paschalem papam quia inique potestati suæ restitit, captivatum vinculis injecit; dimissus autem, investituras episcopatum eundem regem primus resignare coegit.

1117. Terremotus magnus ubique terrarum, semel in die, semel in nocte est factus.*

1126. Henricus quintus imperator 8. Kal. Junii obiit, cui successit circa Kal. Septembris Lotharius tercius genere Saxo, et regnavit annis 11¹¹.

1131. Lotharius rex cum expeditione Italiam intrat, et Augustam totam in suburbio ferro et igne vastat.

1133. Hermannus Augustensis episcopus obiit. Waltherus eligitur 14. Kalendas Aprilis. Eodem anno tenebræ factæ sunt 3. Nonas Augusti.

1134. Waltherus in Saligenstat episcopus ordinatur 5. Idus Septembris.

1135. Hoc anno ista collectio et digestio ciclorum ab initio mundi usque huc facta est.

ANNALES BABENBERGENSES.

1137. Lotharius tercius imperator obiit 3. Non. Dec. [Watkunus abbas obiit, cui Ditwinus subrogatur sæc. XIII. ex.]

1158. Cunradus III. rex constituitur 6. Kal. Martii.

1159. Heimo, auctor istius operis, obiit 2. Kal. Aug.

1140. [1139] Otto octavus Babenbergensis æclesiæ pius episcopus, plenus operibus bonis et elemosinis, celo¹² gaudente terra plorante supernam Jerusalem ascendit 2. Kal. Jul.

1142. Richenza imperatrix obiit.

1144. Eberhardus, piæ memoriæ præpositus majoris æclesiæ, obiit.

1146. Egilbertus nonus æpiscopus (1176'), vir misericordiæ et pietatis, ad Christum migravit; cui ipsa die dominus Eberhardus, Sancti Jacobi præpositus, omni sapiencia, probitate et religione conspicuus, unanimi totius cleri et populi electione substituitur; cujus primo anno sanctus Henricus ab Eugenio D papa canonizatus est.

1147. Expeditio 1147'. [*Expeditio ad Jerusalem sub rege Cunrado.]

1149¹³. [*Cunradus rex repatriavit.]

1153. Cunradus III. rex obiit 16. Kal. Martii. Fredericus successit 4. Non. ejusdem.

1155.¹⁴ *Otto palatinus obiit [fundator hujus cenobii felicitis recordationis sæc. XV.].

1158.¹⁵ *Victor et Alexander in apostolica sede discordes erant.

1170. Eberhardus decimus episcopus, vir misericordiæ et pietatis, migravit ad Christum Cui ipsa die Hermannus præpositus unanimi totius cleri et populi electione substituitur.

*Helmricus abbas quartus hujus loci obiit. Boto subrogatur.

1173¹⁶. *Helica palatina obiit [fundatrix hujus cenobii pie memorie et omni laude digna sæc. XV.].

1177. Hermannus undecimus episcopus obiit. Otto regali prosapia ortus, majoris quoque æclesiæ præpositus, subrogatur. Generalis synodus 514 episcoporum sub Alexandro papa agitur. In qua etiam memoratus Otto se suosque successores a domno papa consecrari debere prærogative, dominica J. dica consecratus obtinuit¹⁸.

1180. [Hoc anno mutatus est marchionatus Styrie in ducatum. Eodem anno Otto de Scheyria fit dux Wawarie. sæc. XV.]

VARIÆ LECTIONES.

¹¹ Secunda manu : 12 et mensibus 3. cf. ann. 1155. ¹² c. g. errore quodam post Richenza imperatrix obiit scripta sunt. ¹³ notæ annorum 1147, 1149, 1170, asterisco uno insignes, interpolatori eidem Eusdorfeni cui notæ annorum 1121 et 1124 debentur. ¹⁴ notæ annorum 1155, 1158, 1173, 1184, eadem sæculi XII manu exaratae sunt. ¹⁵ hucusque manus primi scriptoris.

NOTÆ.

(1176') Bambergensis.

ANNALES ENSDORFENSES

1184? Otto dux Bawarie obiit¹⁶.
 1189. Expeditio sub imperatore Friderico.
 1190. Fridericus imperator aquis suffocatus est.
 1196. ... Oct. obiit Fridericus palatinus piæ memoriæ. [... *Babarus obiit sæc. XV. filius fundatoris nostri sæc. XV. ex.*]
 1197. Heinricus VI. imperator obiit. 4. Kal. Octobr.¹⁷.
 1198. Phylippus rex constituitur, et Otto de Saxonia ei opponitur.
 1201. Terre motus factus est ad horam nonam 4. Non. Mai.
 1202. Poto abbas quintus obiit; præfuit annis 33. Albero subrogatur¹⁸.
 1203. Albero abbas obiit. Rudiger subrogatur.¹⁸
 1206. [*Hoc anno ordo fratrum Minorum sumpsit initium sæc. XV.*]
 1208. Phylippus rex Babenberc occiditur ab Otone palatino.
 1209. Idem Otto a marschalco de Kalentine jugulatur.
 1210. Otto de Saxonia mortuo Phylippo consensu principum ab Innocentio papa coronatur, et post unum annum de regno dejicitur, et Fridericus filius Heinrici imperatoris rex constituitur.
 1216. [*Hoc anno ordo Predicatorum sumpsit initium sæc. XV.*]
 1218. [*Hoc anno Strawbing construitur sæc. XV.*]
 1220. [*Hoc anno Abach erigitur sæc. XV.*]
 1224. [*Hoc anno Landawe¹⁹ construitur sæc. XV.*]
 1225. Heinricus²⁰ filius Friderici imperatoris cum filia Liupoldi ducis Austrie Nurnberc celebravit nuptias.
 1227. Cunradus episcopus Ratisponensis obiit. Goifridus præpositus subrogatur.
 1228. [*Otto filius Ludwici ducis Bawarie accinaitur gladio Struwinge sæc. XIII. ex. XIV.*]
 1229. [*Ludwicus dux nascitur sæc. XIII. ex. XIV.*]
 1231. Luodwicus dux Bawarie Chelheim occiditur. Liupoldus dux Austrie obiit.
 1233. [*Hainricus dux nascitur sæc. XIII. ex. XIV.*]
 1241. Tatararii destruere conantur totam ecclesiam. — Facta est eclipsis solis 2. Non. Octobris circa horam nonam, et obscuratus est sol, et tenebre facte sunt per totam terram, et stelle apparuerunt manifeste.
 1242. [*Hoc anno Albertus comes de Pogen obiit manus sæc. XV.*]

A 1246. Ipso anno dux Austrie in die sancti Viti occisus est.

Hoc anno Iantgravius Tuoringie suscepit regnum Romanorum, et a domno apostolico et ab aliis principibus spiritualibus sublimatus est in regem, et cruce signatus est super omnes qui imperatori consentiebant²¹ cum suis fautoribus, et promovit expeditionem cum exercitu magno super regem filium imperatoris; et congressi, accepit triumphum victorie, et regnavit potenter domno apostolico per omnia eisdem favente; et facta est maxima strages ei interfectio hominum in regnis universis; apud regiam civitatem Nurenberch homines frigore et nuditate et fame matres et parvuli miserabiliter perierunt.

B 1247. Et idem rex in omnipotentia sua regnans, obiit in ebdomada prima quadragesime ipsius anni.

Hoc anno cessaverunt divina in Ratisponensi dyocesi a domno apostolico et legato et episcopo Ratisponensi a legato confirmato.

1250. Fridericus imperator obiit.

1251. Rex Kunradus apud Ratisponam vix evasit mortem.

1254. Kunradus rex filius Friderici, qui duxerat filiam Ottonis ducis Wawarie, obiit.

[*Otto dux Bawarie obiit sæc. XIII. ex.*]. Muchs.

1255. [*Ludwicus et Hainricus duces Wawarie accinguntur gladio sæc. XIII. ex. XIV.*]. Chunradus abbas obiit. Heroldus subrogatur, Michaelis.

C 1256. Maria hic ducissa Brabancie (177) occisa est. Duo reges sunt electi apud Franchensfurt, a majori parte rex Anglie, a tribus autem electoribus marchio²² Brandenburgensis, ubi etiam infinita multitudo principum convenerat.

²³ Maria ducissa interfecta est a duce Ludwico marito suo. Hec scripta sunt manu Kunradi²⁴ cantoris de Gewangesek²⁵. Fridericus.

1267. Rex Boemie habuit prelium cum ducibus Waubarie, et ipsam Baubariam rapinis et incendiis devastavit.

1269. Filius regis Chunradi in Gallia occiditur.

D 1271. Anna ducissa obiit. Rex Boemie cum rege Ungarie certamen iniit, et magna strages facta est in Austria et etiam in Ungaria.

1273. Hoc anno venerabilis comes Rudolfus in octava Mychaelis electus est in regem Romanorum, dignus nominis et honoris. Heroldus abbas noster Kastello preficitur, Alhardus de Priveninge subrogatur Marie Magdalene.

VARIE LECTIONES

¹⁶ manu sæc. XII, qua 1155, 1158, 1173. Hinc inde diversæ manus coætaneorum. ¹⁷ additur in codice vuz x, quibusdam abscisis. ¹⁸ tur supplevi. ¹⁹ Landawe. ²⁰ vox abscisa. ²¹ consentiebant codex. ²² marchio codex. ²³ hac anno 1261 adscripta omnia jam erasa sunt. ²⁴ radi supplevi. ²⁵ vox dubia.

NOTÆ.

(177) Uxor Ludowici ducis Bawariæ.

1275. Hoc anno papa Gregorius X^{us} apud Lugdunum Gallie concilium celebravit, regique Rudolfo obediri a christianis omnibus sub anathemate ordinavit.

1276. Dominus Alhardus abbatiam resignavit. Gerungus monachus noster subintravit dominica Reminiscere.

1278. Leo episcopus Ratisponensis obiit; dominus Henricus canonicus substituitur. Hoc anno illustris rex Romanorum Rudolfus, manens in Austria quam sibi ante biennium favenibus ejusdem terre optimatibus subjugaverat, summo Deo permittente, nec non rege Ungarie cum multo suorum Sarracenorum exercitu adjuvante, conducto die et loco adversarium suum regem Bohemie cum exercitu suo innumero gladio stravit, et de hoste suo²⁶ victoriam rex serenissimus reportavit.

1280. Hoc anno 17. Kal. Decembris obiit venerabilis dominus, Magnus Albertus, quondam Ratisponensis ecclesie episcopus, magister in theologia.

1281. Hoc tempore comparavimus donationem ecclesie Wolfespach cum advocacia judicio²⁷ et piscacione et silva et agris, 85 libris.

1282. Hoc anno in die sancti Achatii (177^a) in meridie sole radiante scissa est turris a summo usque deorsum, concussaque capella et scissa²⁸ in aliqua parte, et semoto altari sancti Blasii ictu fulminis est divisum.

3. feria pentecostes venit²⁹.

1285. Gerungus abbas destituitur. Ruedgerus^C subrogatur de Sancto Emerando post ascensionem Domini 3. feria, qui mansit 10 diebus. Item eodem anno Eberhardus preficitur in die sancti Dyonisii.

1288. Hoc anno apud Coloniam magna strages facta est inter episcopum Coloniensem et ducem Brabantensem, et ceciderunt una die octo milia hominum, ipse quoque episcopus et sui capitanei et comites occiduntur.

1289. Eberhardus abbas obiit.

1290. Henricus dux obiit. Libhardus decem diebus post obitum Eberhardi nondum plene elapsis in abbatem eligitur unanimi deliberatione et consensu, adeo prosperum habens successum, quod in quinque^D diebus continuatim succedentibus eligitur, ac Ratispone confirmatur et consecratur jocunde, laudabiliter, feliciter et honeste.

1291. Hujus tempore missa beate Virginis privilegio sanctitur celebrari. Minhardus custos curiam solventem talentum³⁰ redemit; dominus Libhardus³¹

abbas medietatem³² addidit fratribus singulis diebus pro consolatione.

1293. Luodwicus dux obiit. Hic dedit nobis ecclesiam Vilshoven pro melioranda prebenda et agenda sollempniter anniversaria die sua.

1294. Libhardus abbatiam resignavit, et consilio domni episcopi dominus Engelmarus, prior Altabensis ecclesie, nostre ecclesie preficitur; Udaltrici venit. Ille unanimi fratrum deliberatione et consensu instituit, ut prebenda defuncti fratris per ejusdem anni circulum pro remedio anime ejus pauperibus erogetur

1296. Henricus de Rotenекке episcopus obiit; cui summus prepositus dominus Chunradus de Lupurch³³ die quinta sollempniter subrogatur

1298. Minhardus custos et monachus nostre congregationis, vir bone indolis et multe devotionis quique multum bene ante ecclesie nostre fecit, in abbatem eligitur, domni Chunradi episcopi Ratisponensis et Engelmari quondam abbatis nostri consilio mediante. Preficitur itaque per omnia canonicè, rite, laudabiliter et honeste.

1299. Hoc anno inimici Christi, scilicet Judei, fere per totum mundum cremati sunt, adeo ut pauci evaderent christiani, Christi sanguinem ulciscentes. Eodem quoque anno Albertus dux Austrie cum exercitu Ungarorum regem Romanorum, videlicet Adolpum, dolose est agressus circa Renum, et ipsum regem interfecit et regnum sibi usurpavit. }

1300. Hoc anno maxima pestilentia animalium et maxime vaccarum per totum mundum suborta est.

1305. Mortuo Meinhardo abbate, Wernherus abbas in Munster (177^a) subrogatur.

1309. Mortuo Wernhero abbate, Fridericus prior hujus ecclesie substituitur.

1310. Friderico abaciam resignante, Albertus monachus Sancti Emmerammi subrogatur.

1314. Hoc anno scilicet die Luce ewangeliste³⁴ duo reges in Franchenfurt sunt electi³⁵, a majori parte dux Ludwicus Wawarie³⁶, a minori parte Fridericus dux Austrie, qui³⁷ ambo a suis electoribus in reges sunt consecrati, et uterque se per omnes annos regem Romanorum³⁸ scribebat.

1319. Hoc anno Rudolfus dux Wawarie obiit.

1322. Hoc anno in vigilia sancti Michelis archangeli³⁹ predicti duo electi, scilicet rex Ludwicus dux Wabrie, et Fridericus dux Austrie, juxta civitatem Muldorf congressi sunt in prelium, et Fridericus dux Austrie cum suis optimatibus detentus est a rege

VARIE LECTIONES.

²⁶ prius scripserat Dei quod delevit scriba. ²⁷ judicio advocacia (sic). ²⁸ cissa codex. ²⁹ hæc superscripta ad Eberhardum abbatem pertinere videntur. ³⁰ m. tt. codex. ³¹ L. codex. ³² medit c. ³³ hic factus monachus erasa videntur. ³⁴ ste supplevi. ³⁵ ti supplevi. ³⁶ arie supplevi. ³⁷ i supplevi. ³⁸ Roma supplevi. ³⁹ han supplevi. †

NOTÆ.

(177^a) D. 22. Junii. (178) Münchsmünster diœc. Ratisbonensis ad Danubium infra Vohburg.

Romanorum Ludwico, et ibi ex utraque parte multi sunt interempti.

1328. Hoc anno Ludwicus rex Romanorum cum copioso exercitu ivit Romam, ubi consilio Romanorum ut dicitur deceptus, papam vel pocius antipapam instituit, qui ipsum in regem Romanorum consecravit; qui tamen post non multum temporis properavit ad Johannem papam XXII. qui plus quam 18 annis Avinione sederat, cujus gracie resignato papatu se tradidit puniendum.

1332. Hoc anno Ludwicus imperator obsedit Straubing post Udalrici.

1334. Alberto abbatia resignante, Ulricus, prepositus et monachus hujus cenobii, preficitur; et vix ad medium annum supervixit. Eodem anno secundus Ulricus, prior et monachus hujus cenobii, subrogatur.

1337. Hoc anno Ratispona fuit a quibusdam perfidis civibus clanculo suffossa et Ludwico cesari tradita; set Dei gracia et beatorum pontificum Wolfgangi et Erhardi meritis a tanto periculo sunt salvati.

1338. Hoc anno volavit multitudo locustarum. Eodem anno cremati sunt Judei in Straubing.

1340. Hoc anno obiit dominus Nycolaus Ratisponensis episcopus 5. Idus Octobris. Quo sepulto in sue diocesis monasterio dicto Obern-Altach ordinis sancti Benedicti, dominus Hainricus de Lapide in possessionibus episcopii exaltatus est auxilio Ludwici cesaris et quorundam secularium dominorum, qui castra episcopii sibi tradiderunt sine consensu totius capituli, set precipue domni Friderici purkravii de Nuernberch et domni de Homberch, quorum utriusque majorem capituli consensum in episcopi electione habebant. Eodem anno obiit circa festum Lucie virginis Johannes unicus et novissimus heres inferioris Wabarie; cujus ducatum possedit Ludwicus cesar, dux superioris Wabarie.

1342. Hoc anno tanta inundatio pluvie facta est, ita ut omnes fructus terre devastaret in vigilia Braxedis.

Hoc anno obiit venerabilis dominus Nycolaus, Ratisponensis episcopus, in die Gereonis.

Hoc anno circa dominicam Esto mihi Ludwicus cesar Johannem ducem Karinthie, filium regis Bohemie, de genitalium inpotencia infamatum, expulit a ducatu et a provincia Tyrol, ablatam quoque uxorem copulavit filio suo Ludwico marchioni Brandenwurgensi.

1347. Hoc anno Ludwicus imperator obiit in die Maximiliani. Et eodem anno duo reges Romanorum sunt electi, scilicet comes Guntherus

A de Swartzpurg⁴⁶ et Karolus rex Bohemie⁴⁶; a majori parte⁴⁷ comes de Swartzpurg⁴⁸ electus, set per toxicum⁴⁹ infectus obiit⁵⁰. Karolus regnavit, bene rexit⁵¹, clerum dilexit.

1348. Hoc anno terre motus factus est in conversione sancti Pauli, qui Villach dejecit.

1349. Hoc anno facta est pestilencia magna in toto mundo. Eodem anno surrexerunt homines dicentes se penitere peccata sua, euntes cum vexillis et cum flagellis percucientes se, et perambulabant omnes⁵² regiones.

1350. Anno Domini 1350. Ludwicus marckgrafius congregavit exercitum magnum et intravit Brandenburgam contra ducem Saxonie, qui elegerat quandam molendinatorem pro marckgravo in terra que vocatur Marck, quoniam marckgrafius terre illius fuit amissus magis quam triginta annos, et dicebant ipsum revixisse.

1361. Hoc anno circa festum sancti Georgii martyris imperatrix uxor Karoli peperit filium, scilicet Wenczeslaum, in civitate Nuereberch; ad cujus baptismum Karolus imperator omnes principes Alamannie convocavit, qui et venerunt. Et celebravit ibi honorabiliter imperialem curiam, et ibi ostendit reliquias imperiales. Eodem anno in vigilia Mathei apostoli obiit Ludwicus marckgrafius dux Bawarie.

1364. Hoc anno in die Bonifacii Stephanus dux⁵³ Wabarie et filii sui⁵⁴ Stephanus et Fridericus obsederunt civitatem Mueldorf, cupientes eam expugnare. Et in die beati Augustini ab⁵⁵ obsidio cum magno exercitu recesserunt in⁵⁶ Prawnowe. Cum quibus Rudpertus comes palatinus et dux Wabarie, purkravius de Nurnberch et quam plures et innumerabiles; et volebant pugnasse cum Rudolfo duci Austrie, qui dedit fugam de Ried ad partes suas.

1368. Ulrico abbacia resignante, Fridericus infirmarius ecclesie nostre substituitur, Barbare virginis et martiris.

Anno⁵⁷ milleno ter centum ter quater uno (178) Austria quos pavit, hos ense Babaria stravit, Martiris in festo Theodori; sic memor esto. Gamelstorf villa felicior ergo sit illa.

Sunt M, C trinum, duplex X, I quoque binum (179). Wenczeslayque jugum cadit Austria sub Wabarinum.

Ut valeas esse monachus, tibi crede necesse
Rostrum porcinum, et dorsum fac asininum,
Osque columbinum, cor ovinum, crusque bovinum⁵⁸.

VARIÆ LECTIONES.

⁴⁶ in supplevi. ⁴⁷ Hoc supplevi. ⁴⁸ ann. supplevi. ⁴⁹ sunt supplevi. ⁵⁰ G supplevi. ⁵¹ pu supplevi. ⁵² Bo supplevi. ⁵³ par supplevi. ⁵⁴ pur supplevi. ⁵⁵ i supplevi. ⁵⁶ ob supplevi. ⁵⁷ r supplevi. ⁵⁸ eos c. ⁵⁹ d supplevi. ⁶⁰ s supplevi. ⁶¹ a supplevi. ⁶² i supplevi. ⁶³ que sequuntur sæc. XIV. in margine folii ultimi codicis scripta sunt. ⁶⁴ in scriptio ultimæ paginæ sæc. XV. hæc est: Iste liber pertinet ad Sanctum Jacobum Ensдорff ordinis sancti Benedicti Ratisponensis dioces. quod jacit in ducatu comitis palatini MCCCCLXXXI.

NOTÆ.

ANNALES AUGUSTANI MINORES.

1157. Lotharius tercius imperator 2. Nonas Decembris obiit. Cunradus genere Suevus forinsito (179*) anno eligitur, et regnavit annis 14. Hic prius a quibusdam contra Lotharium in regem electus, in Italiam fugere compulsus, postmodum rex efficitur.
1146. Hac tempestate quidam in specie bona, griseorum scilicet habitu, Augustam intrans, zoderum et psalmistam se nominat, et in principe demoniorum multa signa fatiens totam in se convertit Alamanniam.
1147. Chuonradus rex et Ludewicus rex Francie cum multis christianis Jerosolimam et contra Sarracenos proficiscentes, nichil proficiunt.
1150. Rex a Jerosolimis revertitur, multis christianis a barbaris captis et occisis.
1152. Kuonradus rex obiit. Fredericus filius fratris sui eligitur. Walterus episcopus senio confectus deponitur. De electione episcopi dissensio inter canonicos et ministeriales ecclesie orta, coram Frederico rege canonicis** est adjudicata. Cujus etiam interventu Chuonradus natione Suevus eligitur.
1156. Fredericus rex cum expeditione Romam pergens, ab Adriano papa imperator consecratur. Magister Arnoldus a papa suspendi præcipitur. Spoletum ab imperatore capitur et vastatur. Mediolanum hostis regni pronuntiatur.
- Discordia inter episcopum et canonicos Augustenses oritur; papa ab utrisque appellatur.
1158. Fridericus imperator iterum cum expeditione Italiam perlustrans, Cremam obsidet et capit, Mediolanum in deditionem recipit. Scisma inter sacerdotium et regnum oritur.
1162. Fredericus imperator Italiam tertio cum expeditione vastans, Mediolanum, quia pactum frustraverat, funditus evertit in Kalendis Marcii, scismate adhuc durante.
1164. Pugna inter Fridericum ducem, filium regis Chunradi, et Welfonem juniorem in Tuingen.
1166. Fredericus imperator quarto cum maxima expeditione Romam usque progressus, post infinitam Romanorum cædem ecclesiam sancti Petri invasit et destruxit, ac ibidem mense Augusto castra figente, maxima clades, nostris inaudita seculis, Teutonicos invadens, Welfonem et Fridericum duces, et pene omnes occidit principes. Eodem anno tota Italia imperatori rebellis, et cum paucissimis per montem Cillenii (180) eum fugere coegit.
1167. Cuonradus Augustensis episcopus obiit; Hartwicus eligitur in Kalendis Novembribus, secunda fere hora noctis quæ est omnium sanctorum, imperatore adhuc in** Italia manente.
1169. Arnoldus Maguntinus archiepiscopus in Kalendis Julii Maguntia in ecclesia sancti Jacobi occiditur. Rudolfus et Cristanus discorditer eliguntur.
1174. Fridericus imperator quintam expeditionem per montem Cillenii in Italiam ducens, Sicusim (181) unde prius clanculum recesserat incendit, Astam (182) in deditionem recipit. Paleam, que Alexandria, obsidet nec capit; in vigilia pasche cum maxima clade suorum ab ea recedit, scismate adhuc durante**.
1177. Scisma quod 19 annos duraverat, papa Alexandro et imperatore Friderico Venetiis convenientibus terminatur. Suburbium Auguste, ecclesia sancti Mauricii et ecclesia sancti Petri igne sunt consumptæ.
- 1179**. . . . Hartwicus episcopus ma. . . ecclesiarum novis super. . . . ravit hoc ipso cui interfuerunt 290. . . episcopi.
1181. Henricus dux Bawariae et Saxoniae, quia reus majestatis dicebatur, sine difficultate imperii deponitur. Otto palatinus dux efficitur.
1183. Imperator pentecosten Ratispone cum Ottone duce celebrat. Idem Otto dux post paucos dies in castro Phullendorf obiit. Longobardi in Constantia in gratiam recipiunt. Ecclesia sancti Oudalrici Augustæ combusta est.
1184. Hartwicus Augustensis episcopus 8. Kal. Februarii obiit. Udelscalcus eodem die eligitur. Eodem anno filii imperatoris, quorum alter rex, alter dux fuit, militiæ cingulo Maguntia potiuntur in pentecosten, patre et matre præsentibus. Eodem anno Cristanus archiepiscopus Maguntinus obiit. Chunradus restituitur.
1185. Filio imperatoris Heinrico regi Constantia filia Siculi regis Augustæ in palatio episcopi 4. Kal. Novembris juramento firmatur. Sequenti anno
1186. nuptiæ Mediolani celebrantur.
1187. Eclipsis solis ab hora sexta in horam nonam est facta. Eodem anno gens barbarorum Salhadino duce Jerosolimam et dominicam crucem capit. Eodem anno imperator et filius ejus dux cum multis principibus zelo Christi crucem in ultionem ejus Maguntia 6. Kal. Aprilis accipiunt. Philippus Coloniensis archiepiscopus in gratiam ibi recipitur.

VARIAE LECTIONES.

** canonicus codex. ** l. codex. ** durante supplervi. ** sententia esse videtur, Hartwicum episcopum Romam ad concilium generale Lateranense profectum esse, cui interfuerunt 290 episcopi. Hartwicus inter episcopos circiter 300 in concilio præsentis recensetur apud Martene et Durand, Collectio ampliss. VII, p. 85.

NOTÆ.

(179*) l. e. anno foris. ante lineam, scilicet 1137.
(180) l. e. Cinisii.

(181) Susa.
(182) Asti.

1188. Heinricus prlus dux, non recepto ducatu, A in gratiam redit ⁶³.

1208. Hoc anno 11. Kal. Julii rex Philippus in Babenberc occiditur.

1257. Hoc anno factus est terre motus magnus, ita ut concuterentur templa et structura lapidæ 16. Kal. Octobris in die sanctorum martirum Luciani et Gemelliane post diluculum ante primam missam.

1241. Hoc anno factæ sunt tenebre Nonis Octobris, die dominico post meridiem, Fidis (185) virginis.

1246. Hoc anno matrimonium inter domnum Conradum Romanorum in regem electum, et filiam ducis Bawarie contractum est.

Hoc anno Nonis Augusti, die videlicet sancti Oswaldi regis illustris, Conradus Romanorum in regem electus cum domno Heinrico lantgravio Thuringiæ, ordinatis et instructis utrimque aciebus, prope Frankensfurt bello congressus, in fugam cum suis versus est; et sequenti anno

1247. predictus lantgravius Thuringiæ mortuus est. Post cujus obitum domnus Wilhelmus comes Hollandie in regem electus est. Siboto ⁶⁴ Augustanus episcopus episcopatum resignavit, succedente (184) sibi filio comitis de Dilingen.

1256. Hoc anno Ludovicus dux Bawarie occidit uxorem suam Mariam, filiam ducis Brabentie, die Antonii 16. Kal. Febr.

Valde ⁶⁵ negligens est clerus hujus ecclesie, qui acta imperatorum et principum in presenti genealogia sic vacare permittit, predecessorum vestigia in procedendo nullatenus imitendo, quis usque modo satis eleganter et diserte scripserunt.

1271. Hoc anno venerabili domino Hartmanno comite de Diligen regente episcopatum Augustensem, et ecclesia Romana post decessum Clementis pape quarti carente tunc anno quarto pontifice, in Suevia et per omnes circumjacentes provincias tanta famas invaluit, ut in eadem civitate modius tritici pro 4 libris, modius siguli pro 3 libris et 4 solidis, medius ordeï pro 35 solidis, modius avene pro 24 solidis denariorum Augustensium venderentur, et plurimi pauperes famis angustiati miseria quasi exanimis, et plures inveniebantur mortui in plateis.

1278 Hoc anno feria sexta septimo Kalend. Septembris facta est pugna inter dominum Ruodolfum de Habsburk regem Romanorum ex una, et dominum Otacrum regem Bohemie ex altera parte, juxta civitatem Marchegge, occisusque est rex Bohemiæ et ceciderunt cum eo. . . . milia.

1279. Hoc anno feria septima hebdomade pente-

costes (Mai. 27) hora matutina exortus est ignis seivissimus ex domo institoris juxta vicum Stenzenbach, de quo plurime domus trans Licum purum et omnes intermedie domus tam intra muros quam in suburbio harene cremabantur, et non solum structure lignee, verum etiam octo domus lapidee sunt exuste, in quibus homines promiscui sexus plures quam centum perierunt, quorum alii suffocati, alii omnino combusti reperiabantur. — Eodem anno tanta fuit habundantia frugum, quod modius siliginis pro 4 solidis Augustensibus vendebatur.

1285. Hoc anno Tartari Ungariam invaserunt circa purificationem, et terram per totam quadragessimam potenter occupantes, infinitos populos occidunt. Tandem a principibus Hungarie quasi totus eorum exercitus interimitur. Pestilentia pecudum solito major per totam estatem duravit, ita ut in Augusta non decima pars vaccarum remaneret viva. Eodem etiam anno cesar (185) in Wetfelaria combustus est Nonis Julii sabbato in die Willibaldi. Judei quoque in Monako tempore autumpnali pro occisione cujusdam pueri promiscui sexus 132 comburantur.

1288. Hoc anno domnus Wolfhardus electus ecclesie Augustensis, vacante sede Moguntina per domnum Hugonem filium comitis silvestris et domnum Wernherum de Lewenstein canonicos, transmissos ex parte capituli Moguntinensis ecclesie, in monasterio sancte Marie Augustensis cum magna sollempnitate in episcopum confirmatur 15. Kal. Septembris.

1296. Hoc anno 6. Kal. Maii fraudulenter obsesum est castrum quod dicitur Mergartau (186) a Baveris, scilicet a C. de Haldenberch. Qui eodem anno patrum suum dictum de Losbach fraudulenter occidit in Lausperch.

1298. Hoc anno Adolfus Romanorum rex per domnum Albertum ducem Austrie in bello cum multis aliis interemptus est juxta Wormaciam, in campo qui dicitur Haselbuhel secunda die mensis Julii. Idem etiam Albertus mox in regem electus, 10 annis cum magna potestate regnavit, ac demum infectus crudeli morte decessit.

1302. Eclipsis lune universalis Felicis in Januario die dominico (Jan. 14.) ad noctem sub matutinis fratrum.

1308. Hoc anno Albertus rex Romanorum per Johannem fratuelem suum tribus vulneribus transfixus, morte subitanea et improvisa vitam finivit in die apostolorum Philippi et Jacobi (Mai. 1.)

1310. Eclipsis solis valida in fine Januarii quod est

VARIÆ LECTIONES.

⁶³ hucusque secunda manus. ⁶⁴ vocem supplevi. ⁶⁵ hæc leguntur in fine paginæ annos 1220 usque 1257 exhibentis; scripta sunt manu cœva.

NOTÆ.

(185) D. 6. Octobris quæ a. 1241 in Dominicam incidit.

(184) Hartmanno, filio Hartmanni.

(185) Fridericus impostor.

(186) Hodie Mergenthan ad Paar fluvium, quincim millibus passuum ab Augusta.

in vigilia Brigide (187), circa horam vespertinam, die sabbati.

1311. Anno Domini 1311 in die Egidii (Sept. 1.) hora vespertina venit grando super Augustam, et ceciderunt lapides globosi et magni quasi vitella ovorum, ex quorum impetu fracta fuerunt pro magna parte omnia tecta domorum de scindulis facta. Et vitra in fenestris ecclesiarum versus aquilonem totaliter comminuta fuerunt. Fructus arborum percussi et excussi quasi omnes. Item in ortis gramina et olera omnino destructa, et capita caulium usque ad magudarium amputata. Mira dico: quidam civis invenit in pomario suo sub arbore quadam 30 passeris percussos et mortuos. Similiter in agris bene 400 grues inventi sunt mortui, qui portabantur in foro Perlaici ad vendendum. Eodem anno karistia B

A magna fuit. In tempore messis vendebatur modius siliginis in Augusta pro 26 solidis. Et post messem cepit crescere pretium annonae de septimana in septimanam, ita quod circa festum Michabelis modius siguli dabatur pro 42 solidis denariorum.

1312. Eclipsis solis particularis sexta die Julii, quod est in octava apostolorum Petri et Pauli, ante horam prandii, feria quinta.

1321. Eclipsis solis universalis et tenebre super faciem terre per totam Alemanniam in Junio in die Johannis et Pauli, sub missa magna, feria sexta (Jun. 26).

1457. Intoxicatus est dulcissimus rex Ladizlaus, Ungarie et Bohemie rex, in Praga innocenter; qui vix 18 annos complevit.

(187) Cujus festum Kal. Februariis et a. 1310 die dominica celebrabatur.

ANNO DOMINI MCXLI

GUALTERUS

CLUNIACENSIS MONACHUS

DE MIRACULIS BEATÆ VIRGINIS MARIE.

(LABBE, *Bibliotheca nova manuscript.*, t. I, p. 650.)

PROLOGUS.

Fratri venerando et in Christi visceribus plurimum complectendo Sancti Venantii monacho GUALTERUS, Cluniacensis monachus, usque ad finem pondus diei et æstus constanter portare.

Petitionis vestræ nostræque promissionis non immemor, miracula sanctissimæ Dei genitricis et semper Virginis Mariæ quæ coram vobis retuli ad ædificationem legentium litteris mandavi, non præsumptionis causa, sed ut simplices quique hæc simplici stylo conscripta facile intelligant, et per ea ad supradictæ et semper dicendæ Virginis Mariæ venerationem commoveantur; et ne quis ista velut vana et frivola rejicienda putet, scias me nequam oculis propriis hæc aspexisse, sed ab uno [f. a viro] venerabili Godfrido, Carnotensi episcopo et apostolicæ sedis legato, in conventu nobilium personarum referente, cognovisse. Nunc ergo quæ ad laudem gloriosæ Dei Matris audivimus, tibi et cæteris sibi similibus in Christo parvulis, qualium est regnum cælorum, notificabimus.

CAPUT PRIMUM.

In Galliis, vico qui dicitur Dormientium, habetur imago Matris Domini tanta venustate et formositate depicta, ut supra nihil. Ad hæc videndam et vene-

C randam ex diversis provinciis fideles quique veniunt, vota solventes et auxilium illius implorantes. Mater vero totius misericordiæ se adesse miraculis frequentibus probat, ex quibus pauca quæ ad nos venerunt, referemus. Cum divina providentia anno ab Incarnatione Domini 1133 peccatis nostris exigentibus, ad correctionem multorum sacro igne quorundam corpora depasci permitteret, supra dicta ecclesia tanta divinæ largitatis gratia redundabat, ut quicumque patiens hanc infirmitatem coram beatæ Virginis vultu adveniret, statim superna gratia visitatus ardoris sui refrigerium sentiret: ea propter et [f. ita] languentibus ecclesia illa replebatur, ut vix in ea consistere posset adventantium turba. Accidit autem ut cujusdam rustici ad jus ecclesiæ pertinentis uxor satis apud suos habens honestatis, pavenda et horribili ultione in ipso vultu percuteretur. Adducitur ad communem salutis portum, et in supradictam ecclesiam manibus filiorum et parentum introducitur. Coram sanctissimæ Virginis imagine gemebunda prosternitur, et multis lacrymis et suppiriis Matrem misericordiæ evocat, et ut sui miseretur flebilis et miseranda deprecatur. Conventus virginum sacrarum in eadem ecclesia Reginæ virginum servientium accurrunt, et pro devota sibi